

2. Коноплев В.В. Психологическая адаптация курсантов вузов МВД Украины к деятельности подразделений криминальной милиции : автореф. дисс. ... канд. психол. наук : 19.00.06 / В.В. Коноплев ; Национальная академия внутренних дел МВД Украины. – К., 1999. – 16 с.
3. Чміль М.О. Формування психологічної готовності працівників органів внутрішніх справ до застосування табельної вогнепальної зброї : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.06 / М.О. Чміль ; Харківський національний ун-т внутрішніх справ. – Х., 2007. – 20 с.
4. Федоренко О.І. Підготовка майбутніх працівників органів внутрішніх справ до соціальної та виховної роботи з підлітками : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / О.І. Федоренко ; Луганський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. – Луганськ, 2008. – 44 с.
5. Яворська Г.Х. Теоретичні та методичні засади формування соціально-професійної зрілості курсантів вищих навчальних закладів МВС України : дис... д-ра пед. наук : 13.00.04 / Г.Х. Яворська ; Інститут педагогіки і психології професійної освіти АПН України. – К., 2006. – 479 с.
6. Про організаційно-нормативне забезпечення виховної роботи з особовим складом органів та підрозділів внутрішніх справ : Наказ МВС України від 25.11.2003 р. № 1458.

ЧОРНА Т.В.

УДОСКОНАЛЕННЯ КОНЦЕПТУАЛЬНИХ ПІДХОДІВ ДО ФОРМУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНО-ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

“В умовах ринкової економіки, – зауважує Н.В. Наєнко, – особливо важливі питання безперервної професійної освіти, що забезпечує формування особистості фахівця, який характеризується потребою в постійному самовдосконаленні, поповненні своїх знань, умінь, освоєнні нових технологій, а це приводить до підвищення професійної компетентності суб’єкта, яку розуміємо як володіння особистісною освітою (діалектично сполучуваною системою професійних знань, умінь і особистісних якостей, що є професійно значущими) та як єдність теоретичної і практичної підготовленості до результативної професійної діяльності” [2].

Поняття компетентності пов’язано, насамперед, саме з діяльністю, із здатністю виконувати певні професійні дії, в основі якої лежать необхідні професійні знання й уміння. Компетентність поєднує знання та здатність безпосередньо застосовувати їх у професійній діяльності [1]. Компетентність передбачає наявність у людини внутрішньої мотивації до якісного виконання своїх професійних завдань, а також професійних цінностей. Компетентний фахівець виходить за рамки наочної галузі своєї професії, має певний творчий потенціал саморозвитку, що доводить актуальність проведеного дослідження [2].

Проблема формування готовності майбутніх учителів до різноманітних видів діяльності була предметом дослідження багатьох учених (А. Алексюк, І. Богданова, А. Богуш, О. Головацька, С. Гончаренко, І. Зязюн, Д.Іванова, Е. Карпова, О. Кіліченко, Н. Кічук, І. Ковальчук, З. Курлянд, В. Мирошніченко, Г. Нагорна, Р. Хмелюк, О. Цокур, О. Яцій та ін.) [4].

І.Г. Галяміна вважає, що індивідуальна “компетенція – це здатність і готовність застосовувати знання та вміння при вирішенні професійних завдань у різноманітних галузях – як у конкретній галузі знань, так і в

галузях, слабо прив'язаних до конкретних об'єктів, тобто це здатність і готовність виявляти гнучкість у мінливих умовах ринку праці” [1].

Фундаментальні основи оновлення системи професійної підготовки майбутніх учителів, теоретичні та методичні засади формування професіоналізму, професійної культури, професійної майстерності і власне професійної компетентності викладачів вищих навчальних закладів висвітлено в працях Н.П. Андрущенко, В.І. Бондаря, О.І. Гури, Н.В. Гузій, О.А. Дубасенюка, І.Ф. Ісаєва, Н.В. Кузьміної, Н.Г. Протасової, В.А. Семиченко, В.О. Сластьоніна, В.І. Тесленко, К.О. Абульханової-Славської, О.О. Бодальова, Д.О. Деркач, Н.В. Кузьміна, Е.Ф. Зеєр, І.О. Зимної, А.К. Маркової, Л.М. Мітіної, С.Д. Смірнова, Ю.Г. Фокіна, В.Д. Шадрикова [4].

Мета статті:

- проаналізувати та обґрунтувати необхідність формування педагогічно-професійної підготовки майбутніх учителів фізичного виховання;
- провести порівняльний аналіз результатів анкетування студентів Класичного приватного університету напряму “Фізичне виховання”;
- розглянути концептуальні підходи до педагогічно-професійної підготовки майбутніх учителів у процесі навчальної діяльності у вищому навчальному закладі.

Потреба в змінах зумовила необхідність пошуку нових моделей підготовки компетентних фахівців.

Сучасний ринок праці висуває нові вимоги до спеціаліста, що можна простежити на досвіді країн Європи. Стратегію компетентісно орієнтованого змісту освіти запровадили Польща, Литва, Словенія та інші країни [12].

Представники Організації співробітництва та розвитку (ОЕСР) визначили три ключові категорії компетентності:

1. Автономна дія – здатність захищати права, інтереси, потреби інших і свої; здатність складати плани та особисті проекти; здатність діяти у значному/широкому контексті.

2. Інтерактивне використання засобів – здатність інтерактивно застосовувати мову, символіку, тексти; здатність використовувати знання та інформаційну грамотність; здатність застосовувати нові інтерактивні технології.

3. Уміння функціонувати в соціально гетерогенних групах – здатність успішно взаємодіяти з іншими; здатність співпрацювати; здатність вирішувати конфлікти.

Слід відзначити, що критерії визначення категорій компетентності досить непрозорі [3]. Очевидно, всі три категорії включають знання, вміння, інтереси, досвід діяльності та здібності людини (у взаємодії із суспільними одиницями безпосередньо або через посередництво засобів комунікації) здійснювати власні завдання, реалізовувати самоуправління тощо.

Тактичним засобом професійної підготовки майбутнього педагога до ефективної взаємодії постають практично зорієнтовані технології навчання студентів спілкування. Вони дають змогу сформувати основне коло вмінь з педагогічного спілкування за допомогою мовних дій, які реалізують суб'єкти взаємодії [1].

Відповідно, процес професійної підготовки майбутнього педагога в комунікативному аспекті під час навчання у ВНЗ передбачає розвиток здібностей у нього гнучко перебудовувати позиції й ролі в різних системах взаємодій, адекватно діяти у ситуаціях, що виникають, з позиції об'єкта та суб'єкта [2].

Одним з найважливіших завдань вищої педагогічної школи є підготовка майбутніх учителів до реалізації ідей полікультурної освіти в навчально-виховному процесі загальноосвітньої школи [2].

Розгляд суті процесу професійної педагогічної підготовки з позицій інтегрального підходу поступово привів до змін у розумінні її цілей і завдань. Індивідуалізація професійно-педагогічної підготовки майбутнього вчителя за гуманістичною парадигмою освіти є її сутнісною характеристикою, яка виводить її на якісно новий рівень розвитку за рахунок особистісного привласнення професійних знань, умінь і навичок, ціннісних орієнтацій, досвіду творчої діяльності. Кінцевою метою підготовки є формування готовності студентів до професійного саморозвитку й відповідальності за нього [1].

Проблема збереження психічного й фізичного здоров'я людини залежить від уміння керувати емоціогенними ситуаціями. Одним із способів керівництва емоціями є їх розподіл, який полягає в розширенні кола емоціогенних ситуацій, що призводить до зниження інтенсивності емоцій у кожній з них. Необхідність у свідомому розподілі емоцій виникає за надмірної концентрації хвилювань людини.

Стани людини найчастіше виявляються у вигляді реакції на ситуацію, що склалася, і мають пристосовницький характер. Головна їхня функція – всебічно врівноважувати організм із зовнішнім середовищем, що постійно змінюється, приводити його можливості у відповідність до конкретних об'єктивних умов, організувати взаємодію із середовищем.

Слід зазначити, що для майбутнього вчителя професійна зацікавленість виявляється через емоційно забарвлені психологічні процеси сприйняття, уяви, мислення, пам'яті, що виявилася в суб'єкта в ставленні до конкретної діяльності. Емоції – найважливіша характеристика людської особи. Вони відіграють роль регуляторів людської поведінки, виражають суть людських відчуттів і переживань, визначають етичні якості людини, її ставленні до дійсності та її світогляд [5].

Згідно з розробленою моделлю підготовки студентів до самостійної творчої діяльності була створена програма експериментальної підготовки майбутніх учителів до самостійної творчої діяльності.

Підготовка проходить чотирма етапами:

- отримання необхідних знань, умінь і навичок;
- підготовка до практики в школі (розробка конспектів уроку);

- практика в школі (проведення уроків, робота над зошитом самовдосконалення і зібраним студентами матеріалом; аналіз уроків методистами);
- конференція (аналіз уроків студентами, обмін розробками уроків).

Упровадження поетапного розвитку творчої особистості майбутнього вчителя в навчально-виховному процесі, педагогічно доцільне поєднання традиційних та інтерактивних технологій, урахування індивідуальних особливостей студентів у процесі організації проблемно пошукової діяльності; активізація в студентів спонукальних мотивів до творчого самовираження; навчально-дослідна та науково-дослідна діяльність зумовлюють формування творчої особистості студента і його готовності до самостійної творчої діяльності [12].

Важливою справою в процесі навчання є позитивне емоційне ставлення до професії, яке має підвищитися у зв'язку з усвідомленням студентами життєвої значущості вибраної професії [11].

У ході анкетування проведено констатувальний експеримент з метою визначення початкового рівня професійної спрямованості студентів контрольної й експериментальної груп і виявлення показників активності особи.

Розглянемо результати опитування про ставлення суб'єкта до вибору професії на початковому і кінцевому етапах експерименту.

Високого рівня готовності досягають студенти, які показали гарні знання, уміння й навички в ході навчання. Їх показник за рівнем засвоєння навчального матеріалу не повинен бути менше ніж 0,8 бала.

До групи студентів, які досягли середнього рівня готовності, входять ті, хто має певні знання, проте в них частково відсутні вміння використовувати ці знання в роботі. Показники рівня засвоєння навчального матеріалу коливаються від 0,6 до 0,8 бала.

У студентів з низьким рівнем готовності показник рівня засвоєння навчального матеріалу не вище ніж 0,6 бала. У студентів цієї групи явно простежуються негативні установки щодо професійної діяльності, пов'язані з відсутністю знань, умінь і навичок [6].

Результати опитування студентів контрольної групи про ставлення до вибору професії на початковому і кінцевому етапах експерименту до початку експерименту професія подобається 29% опитуваних; не подобається 13%; швидше подобається, ніж не подобається, – 30%; не визначились – 28%. Після закінчення експерименту для контрольної групи отримано такі дані: професія подобається 32% опитуваних; не подобається – 16%; швидше подобається, ніж не подобається, – 31%; не визначились – 21%. За тими самими критеріями проведено опитування в експериментальній групі, яке засвідчило: до початку експерименту професія подобається 25% опитуваних; не подобається – 11%; швидше подобається, ніж не подобається, – 36%; не визначились – 28%. Після закінчення експерименту для експериментальної групи отримано такі дані: професія

подобається 33% опитуваних; не подобається – 9%; швидше подобається, ніж не подобається, – 43%; не визначились – 15%.

Як свідчать матеріали опитування, в експериментальній групі показники за всіма категоріями відповідей значно перевершують такі в контрольній групі. У цілому позитивне емоційне ставлення до майбутньої професії спостерігається в 77% опитаних студентів експериментальної групи, тоді як цей показник у контрольній групі становить 64%. Крім того, у деяких студентів контрольної групи спостерігається спад інтересу до вибраної професії. Це пов'язано з тим, що у студентів у певний період навчання виникають труднощі з вирішенням навчальних і професійних завдань, які потребують творчого підходу.

Удосконалення концепції в контексті реалізації цієї педагогічної умови здійснювали шляхом включення студентів у процес аналізу теоретичних основ педагогічної діяльності, що склалися, традицій освітнього процесу в сучасній школі; гуманістичної переоцінки й переосмислення цінностей життя та здоров'я людини; проведення спортивних вечорів і свят; здійснення пошукової діяльності з відродження національних ігор і спортивних свят; розробки студентами проекту своєї майбутньої педагогічної діяльності з використанням прийомів фіксації та обговорення власних професійних проблем. Такі форми навчальної роботи дають змогу одночасно розвивати важливі професійно-педагогічні уміння, що поглиблюють професійний інтерес: гностичні (уміння аналізувати конкретні явища, факти, поняття); проектувальні (уміння відкривати нові зв'язки між явищами, поняттями й використовувати їх у педагогічній діяльності); конструктивні (уміння виявляти та планувати найбільш раціональні форми, методи, прийоми педагогічної взаємодії); організаторські (уміння встановлювати зв'язки, контакти, організовувати навчання й виховання); комунікативні (уміння налагоджувати спілкування в освітньому процесі); дослідницькі (уміння працювати з першоджерелами, володіння методиками педагогічного дослідження); спортивно-технічні (що включають удосконалення специфічних методичних умінь майбутніх фахівців) [9].

Готовність до творчої діяльності складається з трьох компонентів: теоретичного, практичного й особистісного. Теоретичний компонент включає базові знання психолого-педагогічних дисциплін, знання особистісно орієнтованих педагогічних технологій розвитку творчої особистості, дидактичні знання щодо організації навчально-виховного процесу, знання форм і методів стимулювання творчої діяльності, знання щодо діагностики й розвитку творчих потенційних здібностей до діяльності, знання технології підготовки до самостійної творчої діяльності; практичний – уміння реалізувати особистісно орієнтовані педагогічні технології розвитку та виховання творчої особи, володіння методами оцінювання розвитку творчих якостей, здатність до самоаналізу, узагальнення власного досвіду й досвіду інших; особистісний – професійні й ціннісні якості, мотиваційну творчу активність і спрямованість особи на

самовдосконалення в творчій діяльності та розвиток її творчих здібностей. Принципами підготовки майбутніх учителів до самостійної творчої діяльності вважаємо:

- залучення до перспективних моделей педагогічного досвіду і набуття власного в широкій і різноманітній практиці;
- особистісно зорієнтована взаємодія учасників навчально-виховного процесу, спрямована на розвиток творчої особистості;
- створення творчої атмосфери;
- гуманізація в управлінні навчально-виховним процесом;
- гнучкість і адекватність запитам практики;
- технологізацію навчально-виховного процесу [4].

Процес професійно-педагогічної підготовки студентів на вузівському етапі організовується на основі вчення про особистісно орієнтований підхід до розуміння феномену професійного розвитку та формування особистості, відповідно до якого професійна підготовка розглядається в реальній діяльності і її конкретних проявах (пізнавальна, спортивна, комунікативна, суспільна), які визначають специфіку всього процесу [2].

Зміст теоретичної готовності вчителя нерідко розуміється лише як певна сукупність психолого-педагогічних і спеціальних знань. Але формування знань – не самоціль. Знання, які в структурі досвіду вчителя є “мертвим вантажем”, не будучи до того ж зведеними в систему, залишаються нікому не потрібним надбанням. Саме тому необхідне звернення до форм прояву теоретичної готовності. Такою є теоретична діяльність, що, у свою чергу, виявляється в узагальненому вмінні педагогічно мислити, яке передбачає наявність у вчителя аналітичних, прогностичних, проектних умінь, а також здатності до рефлексії [6].

Чіткого розмежування функцій впливу того чи іншого суб'єкта психолого-педагогічного супроводу на формування компетентностей особистості провести не можна, але, очевидно, на оптимальний результат слід чекати тільки за умови системного підходу до розв'язання цієї проблеми та максимальної реалізації потенційних можливостей кожного суб'єкта і їх взаємодії.

Висновки. Удосконалення концепції в контексті реалізації цієї педагогічної умови здійснювалась шляхом включення студентів у процес аналізу теоретичних основ педагогічної діяльності, що склалися, традицій освітнього процесу в сучасній школі; гуманістичної переоцінки та переосмислення цінностей життя й здоров'я людини; проведення спортивних вечорів і свят; здійснення пошукової діяльності з відродження національних ігор і спортивних свят; розробки студентами проекту своєї майбутньої педагогічної діяльності з використанням прийомів фіксації та обговорення власних професійних проблем. Такі форми навчальної роботи дають змогу одночасно розвивати важливі професійно-педагогічні вміння, що поглиблюють професійний інтерес: гностичні (уміння аналізувати конкретні явища, факти, поняття); проектувальні (уміння відкривати нові зв'язки між явищами, поняттями й використовувати їх у педагогічній

діяльності); конструктивні (уміння виявляти і планувати найбільш раціональні форми, методи, прийоми педагогічної взаємодії); організаторські (уміння встановлювати зв'язки, контакти, організовувати навчання й виховання); комунікативні (уміння налагоджувати спілкування в освітньому процесі); дослідницькі (уміння працювати з першоджерелами, володіння методиками педагогічного дослідження); спортивно-технічні (що включають удосконалення специфічних методичних умінь майбутніх фахівців) [10].

Наведений розгляд не вичерпує всіх аспектів проблеми професійно-психолого-педагогічної підготовки майбутніх педагогів. До перспективних напрямів подальших наукових пошуків належить розробка методичних основ формування й розвитку професійно-педагогічної компетентності викладача в умовах сучасної системи освіти, післядипломної педагогічної освіти, самоосвіти тощо.

Література

1. Головань М. Компетенція і компетентність: досвід теорії, теорія досвіду / М. Головань // Вища освіта. – 2008. – № 3. – С. 23–28.
2. Гура О.І. Психолого-педагогічна компетентність викладача вищого навчального закладу: теоретико-методологічний аспект : монографія / О.І. Гура. – Запоріжжя : ГУ “ЗІДМУ”, 2006. – 332 с.
3. Кожевников В. Поняття “Компетентність” у педагогіці / В. Кожевников // Директор школи. Україна. – 2008. – № 5. – С. 50–54.
4. Володько Т. Професійно-педагогічна компетентність майбутнього учителя / Т. Володько // Рідна школа. – 2005. – Листопад. – С. 5–7.
5. Коць О.М. Комунікативна компетентність, як складова професіоналізму майбутнього педагога / О.М. Коць // Практична психологія та соціальна робота. – 2008. – № 3. – С. 23.
6. Кучаев Р.М. Экспериментальное обоснование формирования знаний в области информационных технологий / Р.М. Кучаев // Высшее образование сегодня. – 2007. – № 8. – С. 45–49.
7. Локшин В. Професійна компетентність фахівців з управління в соціокультурній сфері як технології модернізації вищої освіти / В. Локшин // Рідна школа. – 2006. – Квітень. – С. 54–55.
8. Освітні технології у школі та вузі: матеріали наук.-практ. конф. / [за наук. ред. О.М. Пехоти]. – Миколаїв : МФ НАУКМА, 1999. – 234 с.
9. Родигіна І. Компетентісно спрямований педагогічний процес / І. Родигіна // Директор школи. Україна. – 2008. – № 5. – С. 45–49.
10. Садон Е.В. Профессиональные компетенции как психологический фактор деловой карьеры выпускника вуза / Е.В. Садон, Е.А. Могилевкин // Высшее образование. – 2008. – № 10. – С. 28–32.
11. Семенова Е.В. Исследование динамики содержательных компонентов профессионалогии высшего физкультурного образования / Е.В. Семенова, Л.М. Куликов // Высшее образование. – 2008. – № 2. – С. 76–80.
12. Фендель Т.В. Организационно-педагогические условия компетентного подхода в профессиональном становлении специалистов по физической культуре и спорту / Т.В. Фендель // ТПФК. – 2008. – № 12. – С. 60–63.
13. Чемерис І. Нові вимоги до спеціаліста: поняття компетентності й компетенції / І. Чемерис // Вища освіта України. – 2006. – № 2. – С. 84–87.

ЧОРНІЙ В.Я.

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЯКОСТІ ПРОФЕСІЙНОГО СПІЛКУВАННЯ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ БАНКІВСЬКОЇ СФЕРИ

Інноваційні процеси у сфері вищої освіти вимагають від майбутніх фахівців високого рівня професійної компетентності для виконання професійної діяльності. Сьогодні вкрай потрібні кваліфіковані кадри, які